

utdefinierande för dem som inte behärskar den, eller för dem som inte är lika erfarna som de som besitter den. Att behärska begreppen går hand i hand med kunskapen om hur man uppträder som fågelskådare och hur man kommunicerar med dessa. Den tysta kunskapen kan i vissa fall även förekomma bland svamplockare och jägare. Den kan fungera som en välkomnande värmestuga för dem som innehar den, men lika mycket som en iskall frysbox för dem som inte avancerat i hierarkin eller har de rätta kontakterna.

Naturen för mig är, som titeln antyder, högst subjektiv och det tycks inte finnas några fastslagna sanningar för hur man skall känna, tänka och uppleva naturen, vilket utgör ett sympatiskt grundackord. I den andan framstår inte heller forskarnas analyser som mer centrala eller talande än informanternas erfarenheter, tankar eller känslor, i någon mening. Antologin är mycket tilltalande, attraktiv och uppslagsrik och är vackert illustrerad, men skall jag ändå lyfta fram en tankelinje som framstår som mer central än de övriga får det vara idén om ”den besjälade naturen” eller ”den heliga naturen”, som bl.a. behandlas av Tora Wall och Jochum Stattin. Bortsett från det folkloristiska perspektivet, som är intressant nog, är det en idé som hade varit värd att diskutera mer. En syn på naturen som helig eller okränkbar, som ofta diskuteras i termer av ekocentrism till skillnad från antropocentrism, dvs. människocentrerad, får ofta vara en utgångspunkt för hur vi skall komma tillrätta med klimatkris, miljöförstöring och människans rovdrift på naturen. Utgångspunkt är att naturen kan vara ”besjälad”, att den kan känna och att den kan tala till oss, att den har ett berättigat värde i sig. En sådan utgångspunkt kan utgöra nyckeln till ett radikalt annorlunda förhållningssätt, vilket har sitt ursprung i flera andliga traditioner, och som allt fler tycks tilltalas av. Dessa perspektiv saknas dock i den annars så mångskiftade framställningen.

Henrik Brissman, Lund

Utsikt från prästgårdstrappan. Prästgårdsliv i Växjö stift under 1900-talet. Lena Larsson (huvudred.), Katarina Dunér, Bengt G. Hallgren & Karin Wittenmark (red.). Växjö Stiftshistoriska sällskap – skrifter 18, Växjö 2011. 212 s., ill. ISBN 978-91-86144-27-8.

Att blicka tillbaka på det förflutna och sin uppväxt gör nog de flesta av oss mer eller mindre regelbundet.

Somliga ger också dessa tillbakablickar skriftlig form. På senare år har en våg av självbiografiska skrifter författade av barn till s.k. kända föräldrar sköljt över oss och genren är på intet sätt ny. Författarna till antologin *Utsikt från prästgårdstrappan. Prästgårdsliv i Växjö stift under 1900-talet* har en delvis annan ambition med sin bok. Det handlar inte bara om personliga tillbakablickar, även om dessa utgör själva grunden för texterna, utan är också ett slags räddningsaktion med närmast etnologiska förtecken. Så skriver förre biskopen i Härnösand, tidigare domprost i Växjö, Bengt G. Hallgren, i förordet: ”När en kultur håller på att försvinna och det fortfarande finns personer i livet som upplevt den, är det angeläget att utifrån deras hågkomster och upplevelser dokumentera vad de minns. Det är också viktigt att utifrån en sådan dokumentation försöka analysera vad den kulturen betytt både för de berörda personerna och för samhället i dess helhet. Beträffande prästgårdarna är det angeläget att se vad de betytt för församlings- och sockenlivet” (s. 7).

Utifrån insikten att den gamla prästgårdskulturen håller på att försvinna, ja, i princip redan har försvunnit, inbjöd herrskapet Hallgren, Anna Lisa och Bengt, ett antal prästbarn för att diskutera minnen från prästgårdsuppväxten och ett eventuellt intresse för att dokumentera prästgårdskulturen i dess olika former. Inledningsvis stod prästgårdsträdgårdarna i fokus, vilket resulterade i en publikation om prästgårdsträdgårdar utifrån barndomsskildringar, därefter kom även uppväxtminnen och levnadsskildringar per se att fånga intresset, vilket i sin tur resulterade i föreliggande bok med bidrag av tjugoen författare, varav flertalet är prästbarn. Den skildrade perioden omfattar i huvudsak 1930–1950-talen.

Bokens uppläggning är ambitiös med en introduktion och översikt av tidigare forskning och dokumentation av prästgårdsliv och prästgårdskultur. Därefter följer skildringar av livet i och runt olika prästgårdar i Växjö stift, samlade under de tematiska rubrikerna ”Prästgårdsliv på landet”, ”Kontinuitet och förändring”, ”Prästgårdskultur”, ”Generationsväxling” samt en epilog av Lars Aldén. Därtill har fogats såväl person- som ortnamnsregister samt lästips för vidare samtal och studier.

Bengt G. Hallgren har författat introduktionskapitlet. Det är välskrivet och ger en god utgångspunkt för det som komma skall. Dock måste jag göra en kritisk anmärkning, inte minst som jag själv är part i målet. Hallgren skriver på sidan 14: ”Det skulle vara

intressant om några forskare ville ta upp prästfruns roll under 1900-talet ur olika aspekter och bland annat behandla frågor om klass och kön beträffande prästfamiljerna.” Jag instämmer i sak till fullo med Hallgren, men vill dock tillägga att det finns åtminstone en avhandling på just detta tema, författad av undertecknad och med titeln *Sarons liljor? En etnologisk studie av prästfruars könskonstituering* (1996). Denna miss skall emellertid inte överskugga ett i övrigt informativt introduktionskapitel, som dessutom föregås av en karta över Växjö stift.

Såsom fallet ofta är med minnesskildringar av det här slaget, så minns skribenterna i första hand de ljusa stunderna, även om en del mörkare stråk (som bl.a. gäller personliga sorger) syns i vissa texter. Denna ”lyckotendens” återfinns f.ö. hos fler tillbakablickande prästbarn än dessa författare, med Ingmar Bergman som det sannolikt mest välkända undantaget. Här kan man naturligtvis ställa sig frågan om det är genren som kräver det – prästbarn bör enligt konventionen ha en lycklig, rik och kärleksfull uppväxt att se tillbaka på – eller om det helt enkelt handlar om den mer allmänmänskliga tendensen att vi gärna förgyller våra barn- och ungdomsminnen. Förmodligen är de lyckliga prästgårdsminnena ett resultat av bägge dessa faktorer.

Utsikt från prästgårdstrappan är resultatet av ett gediget arbete och tveklöst bidrar denna antologi till ytterligare kunskap om en försvinnande och försvunnen prästgårdskultur. Möjligen får man veta mindre om vad prästgårdskulturen betytt för samhället i ett större perspektiv (se Hallbergs förord) än man hoppats, även om vissa utblickar görs. Läsaren får desto fler inblickar i tidstypiska miljöer, när kyrkan och pastorsexpeditionen låg mitt i byn på ett helt annat sätt än idag, när kyrkan var en statskyrka och när många prästfamiljer bildade dynastier med ett ämbete som i praktiken så gott som ärvdes från far till son – för det var vid den här tiden söner det var fråga om. Kvinnor i prästämbetet fick Svenska kyrkan först på 1960-talet. Detta präglade prästbarnen i positiv eller ibland negativ riktning; jag vet det själv av egen erfarenhet. Jag hade dock önskat mig ett mer problematiserande genusperspektiv i texterna. Nu lyfts förvisso prästfruarnas ofta stora arbetsbörda och värdefulla insatser fram, men en fördjupad diskussion av vad dessa könsroller och arbetsuppgifter innebar hade varit givande. Ty nog gnisslade det i ett och annat genuskontrakt även hos prästen och prästfrun, men det ser man inte så mycket av i dessa texter och det är naturligtvis ingen primär

målsättning i boken. (Den av genusfrågor i prästfamiljen intresserade läsaren kan i förekommande fall bekanta sig med anmälares avhandling.)

En av bokens stora förtjänster är illustrationerna. Bildmaterialet är ofta hämtat ur privata fotoalbum och bidrar till att, tillsammans med texterna, ge läsaren en fläkt av den aktuella tidsandan. Inte minst omslagsbilden med två små finkladda barn på prästgårdstrappan är kongenial.

Avslutningsvis kan sägas att *Utsikt från prästgårdstrappan* är ett viktigt och läsvärt bidrag till den forskning och dokumentation, som berör den svunna prästgårdskulturen och prästfamiljernas villkor under några decennier i mitten av 1900-talet.

Birgitta Meurling, Uppsala

Källan i Slaka. En bok om svensk folkmusik.
Marie Länne Persson (red). Atremi, Mjölby
2014. 240 s., ill. English summary. CD.
ISBN 978-91-7527-083-8.

Aktuell bok som behandlar äldre uppteckningar av svensk folkmusik. Redaktör är balladsångerskan Marie Länne Persson, som också är huvudförfattare. Medförfattare är riksspelman Toste Länne samt docent Pável Nicklasson. Musikmaterialet har dels provenienser från Slaka, parallellt med andra närliggande trakter i närheten av Linköping. Även musik från andra områden tas upp, med främsta tonvikt på Östergötland inklusive delar av Småland. Innehållet lägger särskild vikt på uppteckningar utförda av eller förmedlade genom Johan Haqvin Wallman (1792–1853). Arkivmaterialet rörande Wallman har hämtats bl.a. ur Antikvariskt Topografiskt-Arkiv (ATA) och Linköpings stadsbibliotek/stiftsbibliotek (LSB).

I boken inryms ett flertal musikexempel med noter, sammanlagt 244. Ett drygt tjugotal förekommer dock som motsvarande dubletter eftersom de parallellt ryms inom olika kapitel. Märk också att Wallman nr 32 (Neckens polska) föreligger med två likadant numrerade exempel varav den ena är en bearbetning av Toste Länne (s. 187). Vidare har hela 84 tidigare offentliggjorts i Adolf Iwar Arwidssons (1791–1858) *Svenska fornsånger* (1834–42) och 50 i *Sveriges Medeltida Ballader* (1983–2001). Andra samlingar som använts, utöver Wallmans egen, är Wænerbergs och Rääfs. Drygt hälften av volymen består således av noter, antingen med eller utan sångtexter. Mängden